

6. Цивільний кодекс України: коментар. – Х.: Одіссея, 2007. – 956 с.
7. Лист Вищого господарського суду України «Про практику застосування господарськими судами законодавства про захист прав на об'єкти інтелектуальної власності»: від 14.12.2007 р., № 01.8/974. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v-974600-07>
8. Гражданский кодекс Российской Федерации. Часть 4 // Собрание законодательства РФ. – 2006. – № 52 (1 ч.). – С. 5496.
9. Кузнецова Н. С. Сучасний стан, проблемні питання і перспективи розвитку законодавства у сфері інтелектуальної власності / Н. С. Кузнецова // Матеріали виступлений на 10-й міжнародной научно-практической конференции «Актуальные проблемы интеллектуальной собственности» (г. Алушта, 11–15 сентября 2006 г.). – Алушта. – С. 23–29.
10. Щодо припинення порушення авторських прав в Інтернеті (із практики роботи господарських судів міста Києва) // Інтелектуальна власність. – 2007. – № 11. – С. 58-63.

УДК 343

Великодний Д. В., здобувач Національної
академії прокуратури України

Укладання угоди про визнання винуватості між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим

У статті проведено детальний аналіз інституту угоди про визнання винуватості між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим. Наведено критерії диференціації кримінально-процесуальної форми. Визначено особливості укладання угоди про визнання винуватості. Окреслено певні проблемні аспекти. Відзначено позитивні аспекти застосування даного інституту на практиці.

Ключові слова: укладання угоди; угода про визнання винуватості; прокурор; підозрюваний; обвинувачений.

В статье проведен детальный анализ института соглашения о признании виновности между прокурором и подозреваемым или обвиняемым. Приведены критерии дифференциации уголовно-процессуальной формы. Определены особенности заключения сделки о признании виновности. Определены некоторые проблемные аспекты. Отмечены положительные аспекты применения данного института на практике.

Ключевые слова: заключения сделки; соглашение о признании виновности; прокурор; подозреваемый; обвиняемый.

This article provides a detailed analysis of the institute of guilt recognition agreement between the prosecutor and the suspect or attorney. There given a set of criteria to differentiate criminal procedural form. Determined the conditions of the agreement of the recognition of guiltiness. Outlined and described some problematic aspects. Noted the positive aspects of this institution in practice.

Keywords: agreement; agreement on the recognition of guiltiness; suspect; attorney.

Актуальність теми дослідження. Положення нового КПК України закріплюють порядок кримінального провадження, що відображає курс зміцнення демократизації та гуманізації вітчизняного кримінального судочинства. Реформування процедури кримінального провадження, пов'язане з удосконаленням існуючих інститутів та запровадженням нових форм і методів здійснення кримінально-процесуальної діяльності, заснованих на європейських стандартах. Кримінальне

проводження на підставі угоди між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим про визнання винуватості є новелою у кримінальному процесуальному законодавстві України, яка потребує детального вивчення та вдосконалення, що, в свою чергу, сприятиме єдиному та правильному правозастосуванню.

Метою статті є розкриття змісту інституту угоди про визнання винуватості у кримінальному судочинстві Україні та встановлення її особливостей.

Стан наукової розробки проблематики. Питаннями інституту угоди про визнання винуватості займалися В.І. Бояров, Г.П. Власова, О.Г. Добровольська, М.М. Михеєнко, В.І. Мухін, Л.Л. Нескородженко, Р.В. Новак, І.В. Паризький, О.А. Парфіло, Г.П. Середа, В.М. Тертишник, Г.Є. Тюрін, Л.Д. Удалова, М.І. Хавронюк, А.О. Хоренкій та інші вчені-юристи.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до ст. 468 КПК України у кримінальному провадженні можуть бути укладені такі види угод: 1) про примирення між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим; 2) угоди про визнання винуватості між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим [1, с. 245]. Аналіз правових норм, які регламентують інститут угод, дає можливість дійти висновку, що кримінальне провадження, яке здійснюється на їх основі, суттєво відрізняється від звичайного, а відтак є проявом диференціації кримінально-процесуальної форми, заснованої як на матеріально-правових, так і кримінально-процесуальних критеріях.

Вбачається змістовою позиція Р.В. Новака щодо кримінально-процесуальних критеріїв, які свідчать про особливість кримінального провадження на підставі угод у порівнянні зі звичайним провадженням, належать позиція особи, відносно якої ведеться кримінальне провадження, та потерпілого, складність встановлення обставин справи. Органи, які здійснюють кримінальне провадження, не можуть використовувати інститут угод на власний розсуд, якщо про його застосування не надійде клопотання від підозрюваного, обвинуваченого [2, с. 80].

Із загальних положень законодавства, варто констатувати, що ініціатором укладення угоди про визнання винуватості може бути прокурор або підозрюваний чи обвинувачений. Укладення угоди про визнання винуватості може ініціюватися в будь-який момент після повідомлення особи про підозру до виходу суду до нарадчої кімнати для ухвалення вироку. В угоді зазначається дата її укладення, також угода скріплюється підписами сторін.

Укладення угоди сторонами має бути добровільним, без застосування насильства, примусу, погроз та не бути наслідком обіцянок чи впливу будь-яких інших обставин, ніж ті, що передбачені в угоді, про що зобов'язаний переконатися у судовому засіданні суд при розгляді та затвердженні угоди.

На обґрунтовану думку О.Г. Добровольської, угоду про визнання винуватості можна визначити як юридичну домовленість сторін обвинувачення (винятково прокурора та, безумовно, без участі потерпілого) та захисту (обвинуваченого або підсудного) щодо вирішення кримінальної справи на взаємогідних умовах – визнання обвинуваченим своєї винуватості в обмін на узгоджену міру покарання, що визначена законом щодо кримінальних проступків, злочинів невеликої чи середньої тяжкості тяжких злочинів, внаслідок яких шкода завдана лише державним чи суспільним інтересам [3, с. 370].

Справедливим є твердження Д.О. Савицького про те, що матеріально-правовим критерієм диференціації є ступінь тяжкості злочину, який включає в себе такі поняття, як «суспільна небезпечність діяння», «вид та міра покарання», «суспільна небезпечність

особи, яка вчинила діяння» [4].

Вітчизняне кримінальне процесуальне законодавство передбачає певну категорію справ, під час провадження яких можливо укласти угоду про визнання вини, а саме: щодо кримінальних проступків, злочинів невеликої тяжкості, злочинів середньої тяжкості, тяжких злочинів. Тобто, виходячи з положень ч. 4 цієї статті, угоду про визнання винуватості між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим не може бути укладено у кримінальному провадженні: 1) щодо особливо тяжких злочинів; 2) щодо кримінальних правопорушень, внаслідок яких завдано шкоду інтересам особи (а не державним чи суспільним інтересам); 3) в якому бере участь потерпілий.

Варто зазначити, що складів особливо тяжких злочинів не так багато – близько ста, і це лише 13% загальної кількості кримінальних правопорушень. Що ж стосується другої з названих категорій, то ознаки потерпілого немає у переважній більшості складів кримінальних правопорушень: проти основ національної безпеки; у сфері господарської діяльності; проти громадської безпеки; у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову і мобілізації; військових злочинів, а також – у переважній більшості простих (без кваліфікуючих обставин) складів кримінальних правопорушень проти довкілля, проти безпеки транспорту, проти здоров'я населення. Загалом ознака «потерпілій» наявна приблизно в 32% складів злочинів. Отже, укладання угоди про визнання винуватості можливе у кримінальних провадженнях за 55% статей Кримінального кодексу України [5].

Водночас, формально можливість укладення різних видів угод ніяк не пов'язані між собою, проте фактично між ними існує кореляція, відповідно до якої угода про визнання вини не може бути укладена у кримінальному провадженні, в якому можливе укладення угоди про примирення. Отже, сфера укладення угоди про примирення є значно ширшею, ніж угоди про визнання винуватості. Крім того, варто звернути увагу на те, що кількість злочинів, у кримінальному провадженні по яким не бере участь потерпілий, загалом не є значною. Ще більше звузилася вона із поширенням поняття потерпілого на юридичних осіб відповідно до ч. 1 ст. 55 КПК України. Це призводить до значного обмеження сфери реалізації угоди про визнання винуватості [6].

Також необхідно зауважити, що судова палата у кримінальних справах Вищого спеціалізованого суду з розгляду цивільних і кримінальних справ у своїх роз'ясненнях від 15 листопада 2012 року №223-1679/0/4-12 «Про деякі питання здійснення кримінального провадження на підставі угод» встановила, що використане у ч. 4 ст. 469 КПК України формулювання «у кримінальному провадженні, в якому бере участь потерпілий» означає, що коли в одному кримінальному провадженні особа підозрюється, обвинувачується у вчиненні кількох не пов'язаних між собою (самостійних) кримінальних правопорушень і внаслідок вчинення одного із них було заподіяно шкоду правам та інтересам окремих громадян чи інтересам юридичної особи (тобто є потерпілій, який бере участь в кримінальному провадженні), угода про визнання винуватості щодо інших кримінальних правопорушень у такому разі укладатися не може. Проте не виключається можливість укладання угоди при визнання винуватості у кримінальному провадженні, в якому попередньо було укладено угоду про примирення, у зв'язку з чим матеріали кримінального провадження виділено в окреме провадження [7].

Якщо кримінальне провадження здійснюється стосовно кількох осіб, які підозрюються (обвинувачуються) у вчиненні одного або кількох кримінальних правопорушень, і згоди щодо укладання угоди досягнуто не з усіма підозрюваними (обви-

нуваченими), відповідно до вимог п. 1 ч. 8 ст. 469 КПК України угоду може бути укладено з одним (кількома) із підозрюваних (обвинувачених). Кримінальне провадження стосовно особи (осіб), з якими досягнуто згоду щодо укладання угоди про визнання винуватості, на підставі постанови прокурора або ухвали суду підлягає виділенню в окреме провадження залежно від того, на якій із двох стадій кримінального процесу (досудового розслідування або судового розгляду) сторонами було ініційовано укладання угоди. Виділення кримінального провадження проводиться у порядку, визначеному положеннями статей 217, 334 КПК України [7].

Розкриваючи зміст угоди про визнання винуватості, слід зазначити, що у ч. 1 ст. 472 КПК України передбачено такий елемент угоди як обов'язок підозрюваного чи обвинуваченого щодо співпраці у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою (якщо відповідні домовленості мали місце). Застереження «якщо відповідні домовленості мали місце» означає, що угода про визнання винуватості може або містити обов'язок підозрюваного чи обвинуваченого щодо співпраці у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою, або може бути укладена без такого обов'язку обвинуваченого [8, с. 49].

Як вважають М.Й. Вільгушинський та М.В. Сироткіна, саме за таким критерієм можна класифіковати угоди про визнання винуватості на два різновиди:

1) угоди про визнання винуватості, які містять обов'язок підозрюваного чи обвинуваченого щодо співпраці у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою;

2) угоди про визнання винуватості, які не містять обов'язку підозрюваного чи обвинуваченого щодо співпраці у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою [9, с. 101].

В ст. 472 КПК України визначено, що «в угоді про визнання винуватості зазначаються її сторони, формулювання підоозри чи обвинувачення та його правова кваліфікація з зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність, істотні для відповідного кримінального провадження обставини, беззастережне визнання підозрюваним чи обвинуваченим своєї винуватості у вчиненні кримінального правопорушення, обов'язки підозрюваного чи обвинуваченого щодо співпраці у викритті кримінального правопорушення, вчиненого іншою особою (якщо відповідні домовленості мали місце), узгоджене покарання та згода підозрюваного, обвинуваченого на його призначення або на призначення покарання та звільнення від його відбування з випробуванням, наслідки укладення, затвердження угоди та наслідки невиконання угоди» [1].

Прокурор, вирішуючи питання щодо укладання угоди про визнання вини, зобов'язаний враховувати певні обставини, а саме: ступінь і характер сприяння підозрюваного або обвинуваченого у проведені кримінального розслідування стосовно нього або інших осіб; характер і тяжкість обвинувачення; наявність громадського інтересу в забезпеченні більш швидкого досудового розслідування та судового провадження, запобігання, виявлення або припинення більшої кількості кримінальних правопорушень чи інших більш тяжких кримінальних правопорушень. Наведене свідчить про суттєве розширення дискреційних повноважень прокурора, тим самим дозволяючи якісно реалізовувати принцип доцільності у кримінальному судочинстві, як, наприклад, це передбачено у Франції і Нідерландах [10, с. 8].

Угода про визнання винуватості як спрощена форма розгляду кримінальних справ не передбачає повного розгляду справи в суді. Проте участь прокурора як сторони цієї угоди

у судовому розгляді є обов'язковою. У ч. 2 ст. 474 КПК України вказано: якщо угоду укладено під час досудового розслідування, судовий розгляд щодо неї проводиться під час підготовчого судового засідання. Відповідно до п. 1 ч. 3 ст. 314 КПК України у підготовчому судовому засіданні суд має право затвердити угоду або відмовити в затвердженні угоди та повернути кримінальне провадження прокурору для продовження досудового розслідування. При цьому в разі відмови у затвердженні угоди суд повертає кримінальне провадження незалежно від того, чи проведено досудове розслідування в повному обсязі.

Із положень КПК України, визначено низку обмежень прав, які виникають у сторін в результаті укладання і затвердження угоди про визнання винуватості. Так, для прокурора існує обмеження права на оскарження вироку. Ця процедура можлива тільки при призначенні судом покарання менш суворого, ніж передбачено сторонами угоди, або при затвердженні судом угоди у провадженні, в якому угода не може бути укладена.

Підозрюваний (обвинувачений) також має обмеження щодо оскарження вироку. Укладаючи угоду, він відмовляється від здійснення певного кола передбачених законодавством прав – права на судовий розгляд, в ході якого прокурор зобов'язаний довести кожну обставину злочину, у сконні якого його звинувачують, права допитати в процесі судового розгляду свідків, подавати клопотання про виклик свідків і представляти докази, що свідчать на його користь. Виняток становлять такі випадки, як: призначення судом покарання більш суворого, ніж передбачено сторонами угоди; винесення вироку без згоди підозрюваного (обвинуваченого) на призначення покарання; невиконання судом вимог, встановлених для вказаного виду проваджень, зокрема і не роз'яснення підозрюваному (обвинуваченому) наслідків укладання угоди [11, с. 496].

Якщо таку угоду укладено в ході досудового розслідування, обвинувальний акт разом із підписаною сторонами угодою негайно направляється до суду, після чого розгляд здійснюється під час підготовчого судового засідання. У разі досягнення угоди на етапі судового провадження, суд призуєнняє проведення процесуальних дій і негайно розпочинає її розгляд.

Суд обов'язково має перевірити, чи добровільно сторони уклали угоду і чи відповідає вона закону. Передбачено також, що повторне звернення з угодою в одному кримінальному провадженні не допускається. Після проведеної перевірки суд своїм вироком затверджує угоду і призначає узгоджену сторонами міру покарання [12, с. 194].

Перед прийняттям рішення про затвердження угоди про визнання винуватості суд під час судового засідання повинен з'ясувати в обвинуваченого, чи ясно він розуміє:

1) про існування у нього права на справедливий судовий розгляд, під час якого сторона обвинувачення зобов'язана довести кожну обставину щодо кримінального правопорушення, у і вчиненні якого його обвинувачують, а він має такі права: а) мовчати і факт мовчання не матиме для суду жодного доказової значення; б) мати захисника, у тому числі і на отримання правової допомоги безоплатно у порядку та випадках, передбачених законом, або захищатися самостійно; в) допитати під час судового розгляду свідків обвинувачення, подавати клопотання про виклик свідків і подавати докази, що свідчать на його користь;

2) наслідки укладення та затвердження угод, які передбачені законом;

3) характер кожного обвинувачення;

4) вид покарання, а також інші заходи, які будуть застосовані до нього у випадку затвердження угоди судом [1].

Відповідно до ч. 7 ст. 474 КПК суд перевіряє угоду на відповідність закону та

відмовляє в її затвердженні у випадках: 1) якщо умови угоди суперечать вимогам закону, в тому числі допущена неправильна правова кваліфікація кримінального правопорушення, яке є більш тяжким, ніж те, щодо якого передбачена можливість укладення угоди; 2) якщо умови угоди не і відповідають інтересам суспільства; 3) якщо умови угоди порушують права, свободи чи інтереси сторін або інших осіб; 4) якщо існують обґрутовані підстави вважати, що укладення угоди не було добровільним; 5) якщо очевидна неможливість виконання обвинуваченням взятих на себе за її угодою зобов'язань; 6) якщо відсутні фактичні підстави для визнання винуватості [1].

Вельми змістовними є доводи Г. Середи про те, що «ключовими перевагами інституту угоди про визнання вини доцільно вважати: уникнення небажаних судових витрат; зниження навантаження на прокуратуру і суд; легітимізацію компромісу між стороною обвинувачення і обвинуваченим; розширення принципу індивідуалізації покарання; зниження відсотка нерозглянутих справ; закладення потенціалу до поступового зменшення кількості ізоляторів тимчасового тримання, слідчих ізоляторів; кримінально-виконавчих установ тощо. Проте, угода про визнання вини має і низку недоліків, до яких належить, зокрема, загроза зловживання владою з боку прокурорів і суддів, сприяння правопорушникам в отриманні більш м'якого покарання, збільшення ризику судової помилки» [10, с. 7].

Вищевикладений матеріал, дає підстави для таких висновків: встановлений у законі порядок провадження – один для всіх кримінальних справ, незалежно від характеру і тяжкості злочину. Але, водночас, на окремих стадіях справ щодо певних осіб та окремих категорій злочинів (в залежності від тяжкості правопорушення) законом встановлено деякі особливості порядку судочинства. Так отримали своє закріплення спрощені форми кримінального провадження. Особливим представником яких, є інститут укладання угоди про визнання винуватості.

Запровадження цього інституту свідчить про наявну тенденцію щодо спрощення судочинства, яка загалом спостерігається у європейських державах. Найбільш важливими перевагами інституту угоди доцільно вважати: 1) уникнення небажаних судових витрат; 2) зниження навантаження на прокуратуру і суд; 3) легітимізацію компромісу між стороною обвинувачення і обвинуваченим; 4) розширення принципу індивідуалізації покарання; 5) зниження відсотка нерозглянутих справ; 6) закладення потенціалу до поступового зменшення кількості ізоляторів тимчасового тримання, слідчих ізоляторів; 7) кримінально-виконавчих установ тощо. Проте, інститут угод має і низку недоліків, до яких належить, зокрема: 1) загроза зловживання владою з боку прокурорів і суддів; 2) сприяння правопорушникам в отриманні більш м'якого покарання; 3) збільшення ризику судової помилки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: чинне законодавство станом на 20 лист. 2012 року. – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2012. – 382 с.
2. Новак Р.В. Інститут угод як прояв диференціації кримінально-процесуальної форми / Р.В. Новак // Вісник Вищої Ради Юстиції. – №3 (15). – 2013. – С. 74-86.
3. Добровольская О.Г. Уголовное производство на основании сделки о признании вины в соответствии с новым УПК Украины / О.Г. Добровольская // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. Серия: Юридические науки. – 2013. – Т. 26 (65). – № 1. – С. 367-372.
4. Савицкий Д.О. Підстави диференціації процесуальних форм і їх реалізація у провадженні зі спрощеною формою. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.naiau.kiev.ua/tslc/pages/biblio/vissnik/2002_2/savizki.html
5. Науково-практичний коментар до Кримінального процесуального кодексу України від 13 квітня

2012 року / За ред. О.А. Банчука, Р.О. Куйбіди, М.І. Хавронюка. – Х.: Фактор, 2013. – 1072 с.

6. Тюрін Г.Є. Прокурор у кримінальному провадженні на підставі угод: постановка проблеми / Г.Є. Тюрін. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ap.gov.ua/ua/pdf/0104.pdf>

7. Про дейкі питання здійснення кримінального провадження на підставі угод: лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 15 листопада 2012 року №223-1679/0-4/12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v1679740-12>

8. Мухін В. Інститут угоди про визнання винуватості у кримінальному процесі / В. Мухін, А. Шанько // Вісник національної академії прокуратури України. – 2013. – №3. – С. 46-51.

9. Вільгушинський М.Й. Погоджувальне правосуддя у кримінальній юстиції Україні: актуальні проблеми впровадження та застосування / М.Й. Вільгушинський, М.В. Сироткіна // Часопис цивільного і кримінального судочинства. – 2012. – №6 (9). – С. 97-112.

10. Середа Г. Особливості угоди про визнання винуватості в кримінальному провадженні / Г. Середа // Вісник національної академії прокуратури України. – 2012. – №2. – С. 5-9.

11. Хоренкій А.О. Угода між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим про визнання винуватості: поняття та визначення / А.О. Хоренкій // Правове життя сучасної України: матер. Міжнар. наук.-практ. конф., 16-17 травня 2013 р. – Одеса, 2013. – Т. 2. – С. 495-497.

12. Бояров В.І. Питання застосування угоди про визнання вини в кримінальному судочинстві / В.І. Бояров // Вісник Запорізького національного університету: зб. наук, статей. – Серія «Юридичні науки». – Запоріжжя, 2005. – №1. – 193-195.

УДК 347.453.01

Вилегжаніна В. В., здобувач НАВС, головний консультант
відділу консультантів управління забезпечення діяльності
Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України

Поняття та юридична характеристика договору найму (аренди) земельної ділянки

У статті аналізується законодавче та доктринальне визначення поняття договору найму (аренди) земельної ділянки. Пропонується поняття договору найму (аренди) земельної ділянки при застосуванні норм ст. 792 ЦК України та ст. 13 Закону України від 6.10.1998 р. № 161-XIV “Про оренду землі” закріпити однакового змісту, а також доповнити ст. 25 Закону України від 6.10.1998 р. № 161-XIV “Про оренду землі” додатковим пунктом такого змісту: “Орендар земельної ділянки має право використовувати наявні на земельній ділянці загальнопоширені корисні копалини, торф, лісові насадження, водні об’єкти, а також інші корисні властивості землі у відповідності до свого цільового призначання”.

Ключові слова: юридична природа договору, земельна ділянка, договір найму (аренди) земельної ділянки.

В статье анализируются законодательное и доктринальное определение понятия договора найма (аренды) земельного участка. Предлагается понятие договора найма (аренды) земельного участка при применении норм ст. 792 ГК Украины и ст. 13 Закона Украины от 6.10.1998 г. № 161-XIV “Об аренде земли” закрепить одинакового содержания, а также дополнить ст. 25 Закона Украины от 6.10.1998 г. № 161-XIV “Об аренде земли” дополнительным пунктом следующего содержания: “Арендатор земельного участка имеет право использовать имеющиеся на земельном участке общераспространенные полезные ископаемые, торф, лесные насаждения, водные объекты, а также другие полезные свойства земли в соответствии к своему целевому назначению”.